

Typologie osobnosti u dětí

(Miková, Stang)

PETRA SEGEŤOVÁ

KATEŘINA ŠTRAUSOVÁ

Zaměření osobnosti

Introverze

Extraverze

Psychické fce

Příjem informací:

- smysly
- intuice

Rozhodování:

- myšlení
- cítění

Zaměření osobnosti

Usuzování

Vnímání

ZAMĚŘENÍ OSOBNOSTI: „ZÍSKÁVÁNÍ“ ENERGIE

PŘÍJEM INFORMACÍ: JAKÉMU TYPU INFORMACÍ DŮVĚŘUJEME

ROZHODOVÁNÍ : ZPRACOVÁNÍ INFORMACÍ

ZAMĚŘENÍ OSOBNOSTI: USPOŘÁDÁNÍ VNĚJŠÍHO SVĚTA

EXTRAVERTI

- sdělování prožitků
- přemýšlení nahlas
- skákání do řeči
- impulzivní, nestálí
- kontakt s lidmi, střídání činností

X zaměřováno s komunikativností

Energie z vnějšího světa

INTROVERTI

- čas na přemýšlení
- ve fázi přemýšlení i představa sdělení informace – myslí si, že už odpověděl
- čas o samotě
- iniciativa na druhých
- naslouchání (neskáčí do řeči)
- individuální činnosti

x zaměňováno s ostýchavostí

Energie z vnitřního světa

Možné nedorozumění?

- E. mohou unavit své okolí
- E. nechápou, že někdo „nic“ nedělá – chtějí zabavit

- I. Nesdělují informace – nezájem?
- I . Mohou E. vnímat jako sebestředné a nevychované

I x E - videa

http://www.ted.com/talks/susan_cain_the_power_of_introverts?language=cs

<https://www.youtube.com/watch?v=QZKttOPueeY> (špatné titulky)

<https://www.youtube.com/watch?v=oFhmyPENaCk>

<https://www.youtube.com/watch?v=pi1bDAPxoWY>

<https://www.youtube.com/watch?v=JtPcsFkrbSU> (nepřesné titulky)

<http://www.medicaldaily.com/brain-introvert-compared-extrovert-are-they-really-different-299064>

SMYSLY

- smysly ke zjišťování okolního dění
- zájem o to, co je skutečné (tady a teď)
- žijí současností (budoucnost až ohrožující)
- opírají se o fakta
- od jednotlivostí postupují k celku
- nové poznatky přenášejí na praxi
- preferují úkoly vycházející z reality , spojeno se zkušeností(viditelný výsledek) – konkrétní úkoly

- očekávají, že slova jsou přesně tak, jak byla řečena – od „intuitivního“ typu dostávají zpět „mlžení“

Profese: aplikace naučeného, kontakt s realitou

INTUICE

- možnosti dané věci a k čemu má vztah
- hledají skryté významy
- obrazná vyjádření, metafory
- žijí budoucností (co by mohlo být)
- fakta si pamatují spolu z významem, který dosadili nebo se vztahem
- od celku k podrobnostem
- vytváří hypotézy a teorie

Profese: komunikace a teoretická východiska (poradenství, žurnalistika, umění, věda)

S x I - videa

<https://www.youtube.com/watch?v=W9Fw-YpHoU8> – C.G. Jung

<https://www.youtube.com/watch?v=Q2Xpuykt4-s>

MYŠLENÍ

- objektivita
- rozhodnutí po odstranění osobních zájmů, nezaujatý přístup
- logické zhodnocení, pro a proti, důsledky
- „nejlepší“ – logicky správné a zdůvodnitelné řešení
- nestrannost
- nevnímají neverbální signály – často působí jako tvrdí a neústupní
- zpětná vazba – kritika, nedostatky, řešení problému
- obtížně přijímají kritiku, ale také pochvalu
- mají rádi názorové střety
- nedávají emoce najevo (neznamená to, že nic necítí!!)

Ocení: intelekt, dovednost vést rozhovor, sebevědomí

CÍTĚNÍ

- informace mají být v souladu s přesvědčením a postoji – subjektivita
- nejlepší řešení – vyhovuje všem
- vnímaví vůči neverbální komunikaci, pocitům
- zpětná vazba – 1. pochvala, konstruktivní kritika
- potřebují ujištění o pozitivních pocitech od druhých
- nepříjemné prožívání konfliktů
- podléhají emocím

M x C - video

<https://www.youtube.com/watch?v=aDZ5RdDRFu0>

https://www.youtube.com/watch?v=qTnheccWL_A

USUZOVÁNÍ

- rychlé rozhodnutí
- chtějí mít vše pod kontrolou
- zaměřují se na výsledek
- postupné zpracování úkolů („odfajfkování“)
- plánování, dodržování termínů, zodpovědnost
- systém – věci mají své místo, organizovanost, struktura
- chtějí vědět, co mohou očekávat

VNÍMÁNÍ

- co nejvíce podnětů pro rozhodnutí
- spontaneita
- zaměření na proces
- více úkolů najednou, flexibilita
- rozpracované úkoly, chaos
- touha po napětí, zábavě, vzrušení, nevadí nejistota
- nemají rádi stereotypy

Dimenze osobnosti u dětí

- vývoj podle typových preferencích záleží na zpětné vazbě

Co můžeme u dítěte „potlačit“, pokud nevnímáme jeho projevy nebo je vnímáme podle svého typu?

Extravertní děti

- rychlé a snadné seznamování
- projev radosti již v kočárku
- sdílení zážitků – až vynucování pozornosti
- skákání do řeči
- vyhledávají pozornost a společnost
- iniciativní, role vedoucích ve skupině
- preferují ústní projev
- ve třídě aktivnější, vykřikují odpověď
- vyhledávají vnější podněty

Chyby ve výchově E. dětí

- bereme vážně vše, co říkají (přemýšlí nahlas)
- nutíme je, aby čekali s odpovědí
- nutíme je, aby byly o samotě, „chvíli v klidu“
- jsou „bombardovány“ podněty – pro soustředění potřebují klid

Introvertní děti

- v neznámých situacích nejisté
- čas na přemýšlení, mluvení „v duchu“ (co mají rády – hovorné)
- čekají na iniciativu někoho jiného, hrají si spíše o samotě, v klidu
- preferují písemný projev
- vyčerpává je i fyzická blízkost okolí

Chyby ve výchově dětí I.

- nerespektujeme odpočinek („dobití baterek“)
- nutíme je do extravertního chování
- vyčítáme – „nikdy mi nic neřekneš“
- skáče do řeči
- nerespektujeme individuální prostor

Smyslové děti

- ptají se na fakta
- hry jsou reálné, hračka použita k účelu, ke kt. je vyrobena
- vychází ze zkušenosti
- berou věci doslovně, konkrétní instrukce (x namalujte nějaký obrázek)

Chyby ve výchově S. dětí

- nerespektujeme potřebu opírat se o fakta
- nejasně formulujeme své požadavky a sdělení

Intuitivní děti

- souvislosti – proč? Jaký to má význam?
- hračka je využita aktuálně
- hodně nápadů
- hromadí věci (ještě se může hodit)
- při učení potřebují výzvy
- úkoly bez postupu práce, vynalézavost

Chyby ve výchově I. dětí

- nemáme pochopení pro nápady
- bagatelizujeme jejich představy („to by se nikdy nemohlo stát“)
- nerespektujeme rozpracovanost „projektů“
- vyžadujeme rutinu a opakování

Myšlení u dětí

- mají rádi jasné a čitelné názory a reakce
- snaží se nedávat znát pocity
- nevyhovuje jim příliš blízký fyzický kontakt
- neberou primárně ohled na pocity jiných, přímá sdělení
- nepřijímají kritiku pokud není opřena o fakta
- fakta a logická zdůvodnění

Chyby ve výchově M. dětí

- nevysvětlíme logicky své požadavky
- vyčítáme jim bezohlednost
- chválíme nekonkrétně
- podléháme stereotypu, že dívky musí být „citlivé“

Cítění u dětí

- citlivost, ohleduplnost
- verbální i neverbální projev emocí
- ochotni pomoci
- vyžadují častěji fyzický kontakt
- těžce nesou konflikty a napětí
- kritiku vnímají velmi osobně (často dohromady s kritikou osobnosti → sebevědomí)
- při učení je důležitý vztah k učiteli

Chyby ve výchově C. dětí

- vyčítáme, že „chodí kolem horké kaše“
- nedostatečná zpětná vazba
- vyčítáme, že snadno podléhají názorům druhých
- stereotyp – chlapci mají být „tvrdí a racionální“

Usuzování u dětí

- vědět věci předem – jistota
- dopředu chtějí znát program, plán
- dodržují termíny, úkoly včas
- rychle si tvoří svůj názor
- kontrola nad věcmi, pořádek
- podřizují se pravidlům
- systematická práce ve škole

Chyby ve výchově U. dětí

- nerespektujeme potřebu mít věci rozhodnuté
- předpokládáme, že budou umět efektivně plánovat samy od sebe
- nepodporujeme jejich potřebu věci strukturovat

Vnímaní u dětí

- flexibilní
- čas pružný – nedokončují úkoly včas, na poslední chvíli
- rozpracováno více úkolů (ještě si s tím budu hrát)
- rozhodnutí odsouvají – možná, asi, spíš,...
- pravidla berou s rezervou
- postupují náhodně

Chyby ve výchově V. dětí

- vnucujeme jim náš způsob organizace
- vyčítáme, že vše dělají na poslední chvíli
- odsuzujeme za nepořádek

Podpora a využití dimenzí osobnosti dítěte ve výchově a vzdělávání (v intervenci)

Strategie, metody, techniky, řízení třídy a učení žáků dle dimenzí

Extraverze x introverze

Jak žáci získávají energii k učení?

Extravertní žáci

- Mluví hlasitěji a pohybují se více
- Zapomínají své odpovědi již ve chvíli, kdy se přihlásí, potřebují myslet tím, že mluví
- Pracují efektivněji, pokud jim dovolíte si při práci potichu povídat nebo pracovat ve skupině
- Ve svém volném čase preferují různé činnosti před četbou
- Říkají ihned (reakce, pocity, myšlenky), co si myslí nebo co jim právě probíhá hlavou
- Raději hned zkoušejí, jak věci dělat, než by si přečetli co a jak
- Nevadí jim přerušování jejich práce

Introvertní žáci

- Jsou pomalejší v reakci na otázky při skupinových diskusích (pokud téma neznají dopředu)
- Preferují čtení a psaná před diskusemi
- Dávají přednost samostatné práci nebo spolupráci s partnerem, kterého si mohli sami vybrat
- Po položení otázky, i když jde jen o komunikaci s učitelem či spolužákem, potřebují delší dobu přemýšlet, než odpoví
- Vnitřní reakce, pocity, myšlenky nesdělují, dokud se na ně nezeptáme
- Raději získávají informace o tom, co by se mělo dělat, než by činnosti zkoušeli
- Vadí jim přerušování činností

Ex I

Co potřebují ve škole?

Extravertně zaměřené děti	Introvertně zaměřené děti
<ul style="list-style-type: none">- potichu si pro sebe povídat- rychle reagovat- experiment - stanovit jasný časový limit- červená/zelená karta- úkoly v průběhu poslechu	<ul style="list-style-type: none">- preferují čtení a psaní před diskuzí- spíše samostatná práce- čas na přemýšlení- vadí jim přerušování činnosti - pozorování, práce v laboratoři

Extravertně zaměření žáci

1. Potíže s nasloucháním – co s tím?

- **Jasný časový limit pro pouhý poslech** (informovat dopředu o délce)
- **Červené / zelené karty** (čas pro poslech / mluvení + informace o délce)
- **Konkrétní úkoly v průběhu poslechu** (klíčová slova, tabulka, pracovní list, T-graf)

2. Skákání do řeči, přerušování druhých – co s tím? („Já jsem to zapomněl“)

- **Napiš si to! Udělej značku! Nakresli to!** (jak udržet myšlenku ve vědomí)
- **Červená/zelená karta** (hotový úkol, rozumím tomu-nepotřebuji pomoc / prosím pomoc)
- **Odpovědní karty** (pravda/lež, ano/ne, ...)

3. Jak efektivně využít aktivity?

- **Úlohy v přihrádkách**

4. Co vyhovuje E?

- **Učení v interakci, zpětná vazba, diskuse (myslet nahlas), hraní rolí, dramatizace, ústní projev** (zkoušení, opakování)

Introvertně zaměření žáci

- 1. Potřebují si úkol promyslet**
 - **Zapiš si své nápady – sdílej ve dvojici – prezentuj**

- 2. Práce s vlastními myšlenkami**
 - Laboratoře
 - Čtení, psaní
 - Naslouchání
 - Sdílení s někým, komu důvěřují
 - **Písemný projev – zkoušení, opakování**

1. Poznatková stanoviště

- Diferenciace
- Respektují učební styly, jednotlivé dimenze
- ...

2. Skupinová práce

- E x I
- Začínat ve dvojicích (jasné zadání, část úkolu samostatně)
- **Konverzační vstupenky**
- **Skupinové záznamy** (sledování postupu, potíže v komunikaci – podpora uč.)
- **Závěrečné hodnocení práce** (záznamník, nedokončené věty - jak dobře se spolupracovali, naslouchali, podíleli a jaký to mělo vliv na kvalitu práce) **i sebehodnocení**

Smysly a intuice

Jaké informace žáci nejdříve přijímají?

Smysloví žáci	Intuitivní žáci
<ul style="list-style-type: none">• Přerušují učitele při zadávání instrukcí – ptají se na údaje, které by jim sdělil později, kdyby počkali, dožadují se hned upřesňujících informací• Při řešení problémových úloh a projektových úloh nepřinášejí mnoho nápadů a návrhů• Dožadují se dalších příkladů – nevyhovují jim nejasná očekávání• Učí se lépe při praktických a názorných činnostech než z knih• Kladou otázky typu: „ A toto se skutečně stalo?“	<ul style="list-style-type: none">• Začínají obvykle pracovat před tím, než učitel ukončí slovní instrukci k úkolu, nebo si nepřečtou zadání• Přicházejí s tak neobvyklým a komplexním řešením problémových úloh a projektů, že je někdy není možné realizovat• Dělají chyby z nepozornosti• Ptají se, zda si mohou změnit zadání• Užívají si, když mohou maximálně zapojit svou představivost a vymýšlet nerealistická řešení problémových úloh

S x I

Co potřebují ve škole?

Smyslově zaměřené děti	Intuitivně zaměřené děti
<ul style="list-style-type: none">- upřesňující informace- nemají mnoho nových nápadů- jasná pravidla- praktické ukázky	<ul style="list-style-type: none">- chyby z nepozornosti- změna zadání- představivost, nerealistická řešení problému

Smysloví žáci

- Začínat od toho, co je jim blízké (ze zkušenosti) k novému a neznámému
- Konkrétní příklady (kresby, modely,...)
- Možnost být aktivní při učení
- Propojení s praktickým využitím, realitou
- Praktická cvičení, pomůcky, audiovizuální podklady, exkurze, ...
- Konkrétní zadání, krátkodobé úlohy, konkrétní požadavky

Intuitivní žáci

- Nové, zajímavé, spleťité úkoly
- „Výzvy“
- Širší zadání, problémové a komplexní úkoly, tvořivé hledání řešení
- Možnost volby – rozšiřující úkoly

Co můžeme využít při zadávání úkolů?

- **„Odpovídač“**
- **Sepsání kritérií k zadání úkolů**

Myšlení a cítění

Jak se žáci rozhodují?

Žáci s převahou myšlení

- Rádi kritizují a hledají nedostatky
- S oblibou se ujímají úkolů, které je třeba akutně řešit
- Úkoly vzdávají ve chvíli, kdy se domnívají, že nemohou splnit s úspěchem, potřebují se cítit kompetentně, nechtějí riskovat
- Jeví se jako kdyby chtěli mít vždy poslední slovo, rádi debatují s autoritou
- Mohou jim být nepříjemné projevy náklonnosti a sympatií

Žáci s převahou cítění

- Jsou viditelně zneklidnění a rozrušení smutnými příběhy nebo projevy nehezkého chování mezi žáky ve třídě
- Vyhledávají slabší a utlačované a věnují se jim
- Ve chvílích, kdy se jim zdá, že učitel je nemá rád, úkoly vzdávají
- Neustále vyhledávají zpětnou vazbu a povzbuzení a ujišťují se, zda dostatečně vyhověli požadavkům
- Lépe se učí v případech, kdy se úkoly vztahují k potřebám lidí, k jejich životním situacím
- Jakoukoliv kritiku mohou vnímat jako důkaz, že je nikdo nemá rád

M x C

Co potřebují ve škole?

Děti s převahou myšlení	Děti s převahou citění
<ul style="list-style-type: none">- hledají nedostatky- řeší akutní problémy- nechtějí riskovat- debatují s autoritou	<ul style="list-style-type: none">- věnují se slabším- vzdávají úkol, pokud nemají kladný ohlas od učitele- hledají zpětnou vazbu a pochvalu- nenesou dobře kritiku

Žáci s převahou citění

- Důležitý prožitek, vnímaví vůči atmosféře, názor druhých
- Spolupráce
- Význam pozitivního vztahu s učitelem – důvěra
- Hodnocení si berou osobně
- Ujišťovat, že chyby neovlivní vztah (oddělovat potíže a dítě!)

- **Sebehodnocení** – je závislé na ostatních, chce uspokojit všechny

Žáci s převahou myšlení

- Fakta a logická zdůvodnění
- Rádi se porovnávají s druhými – soutěživí

- **Sebehodnocení** – dokáží se zhodnotit nejlépe sami, frustrace – nepovede se vše hned napoprvé – potřeba učit „ je možné dovolit si udělat chybu“

Plnění požadavků

1. Žáci - myšlení

- Proč? – potřeba porozumět, ne provokace (legitimní porozumění příčinám, následkům a zdůvodnění)
- Potřebují logické, jasné, přesné zdůvodnění rozhodnutí
- Rádi diskutují – pozor na argumentaci
- **Strukturovaná kritika** – vhodnost zadání úkolu (Na tomto úkolu jsem měl nejraději..., Tento úkol by mohl být vylepšen tak, že..., Abych měl v tomto úkolu lepší výsledky, potřeboval bych...)
- **Písemné návrhy** – konkrétní návrhy a důvody změny
- **Možnost volby** (způsob provedení, použité prostředky,...)

2. Žáci - cítění

- Ochotni dělat cokoliv jen aby se druzí nezlobili

Vyjadřování názorů a respektování pravidel

1. Žáci - myšlení

- Logika, pravdivost, spravedlnost
- Potřeba učit se vcítění se a kdy je vhodné jej využívat

2. Žáci - cítění

- Hodnotí a kritizují velmi opatrně
- Potřeba učit věci říkat přímo a věcně (ale zároveň i ocenit i schopnost vcítění se)

➤ Příležitost uplatnit kompetence

➤ Diskuse o spravedlnosti (nevhodné chování– skupiny – vytvořte pravidlo (vysvětlit kritéria pro stanovení pravidla SMART) + proč bude fungovat

➤ Modelové situace, dramatizace, literární příběhy (Jak by ses cítil v jeho kůži? Co mohli ostatní udělat? Kdybys byl dospělý, co bys udělal? Co by potřeboval, aby se cítil lépe?)

Usuzování a vnímání

Jaký vztah mají žáci k učení, škole a životu obecně?

Žáci s převahou usuzování

- Spěchají s prací, aby byla brzy hotová, odmítají jí upravovat
- Brání se bádání a hledání v nových zdrojích informací nebo cestám pro zkoumání
- Jsou rozrušeni překvapivými situacemi nebo změnami v programu a v naplánovaných aktivitách
- Často setrvávají u svých prvních nápadů na řešení úlohy a příliš lpí na již naplánovaných postupech

Žáci s převahou vnímání

- Pracují, aniž by skutečně něco dokončili, chrlí nápady bez toho, aby se blížili k výběru nápadu
- Přeceňují nebo podceňují dobu, kterou budou k práci potřebovat
- Mají rádi překvapivé změny
- Mají zpoždění ve výběru témat, způsobů řešení projektů a strategií

U x V

Co potřebují ve škole?

Děti s převahou usuzování

- rychle hotoví
- brání se bádání
- rozrušení změnami v programu
- naplánované postupy

Děti s převahou vnímání

- chrlí nápady, bez závěru
- neumí pracovat s časem
- mají rádi změny
- nedodržují termíny

1. Žáci - usuzování

- Jasný cíl a plán, záměr
- Prvně dokončit jeden úkol, pak až další
- Potřebují kontrolu a hodnocení dle jasných kritérií

2. Žáci - vnímání

- Bez plánu, struktury
- Úkoly dle zaujetí, atraktivnosti, nečekané překážky
- Dávat vybrat způsoby a cesty řešení
- Nenásilné kontrolní body

Dodržování pravidel

1. Žáci usuzování

- Jasný názor, snadno se podřizují pravidlům
- Vyžadují nápravu i po druhých
- Tím, že upozorní – informují se, zda pravidlo stále platí

2. Žáci vnímání

- Hranice a pravidla výzvou ke zkoumání

Typ osobnosti a porucha učení?

K zamyšlení

- ADHD má více žáků s převahou vnímání (P)
- Jedná se o projevy ADHD/ADD nebo jsou to normální projevy preference vnímání P?
- U některých dětí s ADHD/ADD není neurologický nález.

Časté projevy dětí s ADD	Jak mohou typologické preference vysvětlovat stejné chování?
Nevěnují dostatečnou pozornost detailům nebo dělají chyby z nepozornosti ve školní práci nebo jiných činnostech.	Žáci s převahou intuice často pospíchají, aby dokončili rutinní práci, a dělají při tom chyby z nepozornosti. Přesnost a pečlivost je zajímavá méně než nápady a myšlenky.
Mají potíže udržet pozornost při úkolu nebo hře.	Extravertní žáci jsou vedeni vnějšími podněty. Pozornost, kterou mají věnovat úkolu, odvádějí různé zvuky, pachy a další rušivé podněty.
Nepostupují podle instrukcí a selhávají v dokončování školní a domácí práce a povinností (pokud to není zapříčiněné opozičním chováním nebo neschopností porozumět instrukcím).	Mnozí intuitivní žáci nečtou pokyny, domnívají se, že sami vědí, co mají dělat. Žáci s převahou vnímání nemusejí mít dobrý odhad pro plynutí času.
Obtížně si organizují činnosti.	Žáci s převahou vnímání mívají nedostatek dovedností ve strukturování a rozdělování práce na dílčí úkoly. Tyto dovednosti se zdají přirozené u žáků s převahou usotřívání.
Vyhýbají se činnostem, které zaberou hodně mentálního úsilí po dlouhý časový úsek (školní i domácí práce).	Introvertní žáci někdy preferují „nečinnost“ tj. dobu, kdy přemýšlejí. Extravertní žáci potřebují příležitosti k pohybu. Intuitivní žáci často chtějí mít hlavní slovo v jednotlivých činnostech a někdy nevěnují dostatečné úsilí úkolům, které je poznamenávají.

7.3 Porovnání temperamentů v dětství podle klíčových charakteristik

	Prometheus NT	Epimetheus SJ	Dionýsos SP	Apollon NF
Klíčová potřeba	„Chci přicházet věcem na kloub, proto se ptám proč.“	„Chci mít jistotu, že se nic nemění.“	„Chci něco dělat, a to hned.“	„Chci být sám sebou, a přitom nebýt sám.“
Hra a preferované činnosti (příklad hry s medvědem)	„Medvěd? Musím prozkoumat, jak je možné, že plyšový medvěd bručí...“	„Medvěd? Mám ještě ježka a lišku, tak si budeme hrát na les.“	„Medvěd? Můžeme si s ním třeba házet...“	„Medvěd? Ten se nám zrovna hodí do naší hry, bude černokněžníkem.“
Přijímání požadavků (např. sestavit hrad podle předlohy)	„Jasně, hrad, vím, co mám dělat, nemusíte to opakovat.“	„Řekněte mi ještě jednou, jak konkrétně má hrad vypadat a jak to mám udělat.“	„Říkáte model hradu? Jo, to se nějak udělá...“	„Hrad... – určité je začarovaný... a bydlí v něm zlý kouzelník...“
Učební styl	„Chci rozumět podstatě a souvislostem.“	„Chci se učit krok za krokem.“	„Chci to vidět nebo raději rovnou vyzkoušet.“	„Chci s ostatními něco vytvořit.“
Motivační prostředky	„Chci, abyste ocenili, jak jsem chytrý a schopný, a dokázali, že vy sami jste také takoví.“	„Chci, abyste mě pochválili, že jsem postupoval správně a splnil úkol tak, jak jste si přáli.“	„Chci, abyste si všimli, jak jsem rychlý a pohotový a jak jsem na to vyzrál!“	„Chci, abyste mi dávali najevo, že jsem pro vás důležitý.“
Komunikace s vrstevníky	„Nechápu, co na tom pořád nechápete!“	„Nechcete pomoci? Ale dodržujte pravidla!“	„Pojďte něco dělat, je tu hrozná nuda.“	„Pojďte si povídat, budeme nejlepší kamarádi, jo?“
Vnímání sebe samého	„Nechci, abyste viděli, že něco nezvládám, já to vím nejlíp sám.“	„Sám v sobě se usmívám, dělám-li vždy to, co mám.“	„Až vylezu nahoru, to vás všechny převezu.“	„Moje svědomí mě tíží, jestli jsem někomu neublížil.“

Temperamenty dětí dle klíčových charakteristik